Juli 2022 – definitief

Risico- en crisisbarometer voorjaar 2022

In opdracht van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV)

i&o research

www.ioresearch.nl

COLOFON

Uitgave
I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
020 308 48 00

www.ioresearch.nl

Rapportnummer
2022/133

Datum
Juli 2022

Opdrachtgever
NCTV

Auteurs
Frank ten Doeschot
Gwendolyn van Straaten
Suzanne Brookman
Sarah Bruijn

Inhoudsopgave

Samenvatting	Pag. 4-5
Introductie & leeswijzer	Pag. 6 - 7
Vragen over vertrouwen in de overheid en over risico's en dreigingen	Pag. 8- 20
Voorbereiding op en handelingen bij risico's en dreigingen	Pag. 21- 26
Rol overheid	Pag. 27- 30
Bijlagen	Pag. 31 – 44

Samenvatting [1/2]

Vier op de tien Nederlanders hebben weinig tot geen vertrouwen in de overheid.
Een even groot deel heeft niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen in de overheid. Tussen 2019 en 2020 steeg het vertrouwen van Nederlanders in de landelijke overheid, waarna tussen 2020 en 2021 dit vertrouwen weer daalde. Tussen 2020 en 2021 heeft het vertrouwen in de overheid zich gestabiliseerd.

Nederlanders schatten kans op geopolitieke dreigingen en ernst cyberdreigingen hoger
Nederlanders denken dat cyberdreigingen en georganiseerde criminaliteit de grootste kans hebben om zich voor te doen in Nederland. In vergelijking tot de voorgaande metingen zijn Nederlanders de kans op geopolitieke dreigingen hoger gaan inschatten ten opzichte van andere dreigingen en gebeurtenissen. Uitval van vitale processen, stralingsongevallen en geopolitieke dreigingen achten Nederlanders minder waarschijnlijk. Maar als deze gebeurtenissen zich voordoen, hebben deze volgens Nederlanders wel de meeste ernstige gevolgen voor de samenleving. In vergelijking tot de voorgaande metingen zijn Nederlanders de ernst van de gevolgen van cyberdreigingen hoger gaan inschatten, ten opzichte van andere dreigingen en gebeurtenissen.

De zorgen om cyberdreigingen zijn toegenomen
Bijna de helft van de Nederlanders maakt zich zorgen om cyberdreigingen en geopolitieke dreigingen. De zorgen zijn verschoven van terrorisme, infectieziekten en spanningen tussen bevolkingsgroepen, naar cyberdreigingen, geopolitieke dreigingen en uitval van vitale processen. Het gaat om relatieve verschuivingen. Ook over de dreigingen die niet meer bovenaan staan, maakt een aanzienlijk deel van de Nederlanders zich zorgen.

Samenvatting [2/2]

Acht op de tien Nederlanders hebben afgelopen jaar informatie opgezocht of ontvangen over risico's en dreigingen. Van hen heeft een derde actie ondernomen
Nederlanders die informatie hebben ontvangen of opgezocht, zochten of ontvangen vooral informatie over infectieziekten (coronapandemie), geopolitieke dreigingen of cyberdreigingen (Oekraïne). Een derde heeft naar aanleiding van ontvangen of opgezochte informatie actie ondernomen. Nederlanders die geen actie hebben ondernomen, gaven als belangrijkste redenen dat ze het idee hadden dat ze zelf geen actie konden ondernemen of het niet nodig vonden om zelf actie te ondernemen.

Groot deel Nederlanders voelt zich verplicht om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis
Twee derde van de Nederlanders zegt zich verplicht te voelen om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis . Een groep van vergelijkbare omvang stelt dat anderen helpen tijdens een ramp of crisis in hun karakter zit. De beweegredenen om anderen wel of niet te helpen tijdens een ramp of crisis, zijn in de voorjaarsmeting van 2022 ten opzichte van de vorige metingen niet veranderd.

Nederlanders verdeeld of overheid voldoende doet om risico's en dreigingen te voorkomen
Er heerst bij Nederlanders geen eenduidig beeld dat de overheid op alle risico's en dreigingen juist genoeg doet om deze te voorkomen. Ook vinden Nederlanders het lastig in te schatten of de overheid voldoende doet om risico's en dreigingen te voorkomen. De dreigingen waarvan Nederlanders vinden dat de overheid te weinig doet om deze te voorkomen, zijn georganiseerde criminaliteit en spanningen tussen bevolkingsgroepen.

Vier op de tien Nederlanders hebben niet veel maar ook niet weinig vertrouwen in de informatievoorziening overheid bij rampen
Ruim een kwart (27%) heeft wel vertrouwen hierin. Drie op de tien Nederlanders ervaren geen vertrouwen op dit vlak. Het vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid tijdens een ramp of crisis, is stabiel sinds voorjaar 2021.

Introductie

Aanleiding
De Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid (NCTV) heeft I&O Research gevraagd om de Risico- en Crisisbarometer (RCB) uit te voeren. Dit is een barometer naar de zorgen, angsten, het gevoel van veiligheid én in het vertrouwen van Nederlanders in het optreden van de overheid bij rampen en crises.

Uitvoering onderzoek en analyse
De barometer is uitgevoerd tussen 22 april en 6 mei. Er zijn 4.500 Nederlanders van 18 jaar en ouder, die lid zijn van het I&O Research Panel, benaderd voor deze barometer. Deze personen zijn door middel van een neutrale/algemene uitnodigingsmail gevraagd om deel te nemen aan de barometer. Hierin stond niet de naam van de opdrachtgever (NCTV) genoemd. Hierdoor zijn personen niet vooraf beïnvloed in hun antwoorden en is selectieve respons voorkomen. Aan het onderzoek hebben 2.290 Nederlanders meegedaan, de respons bedraagt 51 procent. Dit is ruim voldoende om op basis van de resultaten betrouwbare uitspraken te kunnen doen.

In de onderzoeksverantwoording aan het einde van het rapport staat een uitgebreidere beschrijving over hoe de barometer is uitgevoerd.

Eerdere barometers
Onderzoeksbureau Motivaction voerde de voorgaande tien barometers uit. Hierbij is gebruik gemaakt van het StemPunt-panel. Vanwege de overstap van Motivaction naar I&O Research als uitvoerder van de RCB, kunnen de resultaten van de voorgaande metingen niet één-op-één worden vergeleken. Wanneer deze overeenkomen met de huidige vraagstelling, zijn deze resultaten wel opgenomen in de rapportage. Dit is gedaan om een indicatie van trends of afwijkingen te kunnen weergeven.

Leeswijzer

In sommige gevallen tellen percentages niet op tot 100 procent. Dit komt door afrondingsverschillen.
Bij sommige vragen waren meerdere antwoorden mogelijk. Dit staat bij de figuurtitels vermeld.
Niet elke vraag is aan elke respondent gesteld, daardoor kan het aantal personen dat een vraag heeft ingevuld, afwijken van het totaal (n=2.290). Bij die vragen is in de figuurtitel beschreven wat de percentagebasis is, en het aantal personen wat de vraag heeft beantwoord.
Opvallende verschillen tussen de huidige meting en een selectie van de voorgaande metingen (najaar 2021, voorjaar 2021 en voorjaar 2019) zijn in de tekst beschreven. Er is gekozen voor deze meetjaren, om zo de uitkomsten van de meest recente meting voorafgaand aan de voorjaarmeting 2022 weer te geven, om zo actuele ontwikkelingen in beeld te brengen.
Vanwege de trendbreuk kan niet worden bepaald of de verschillen tussen de jaren ook daadwerkelijk significant zijn.
Bij enkele vragen is gebruik gemaakt van een aangepaste vraagstelling ten opzichte van de vorige metingen. De respondenten zijn daar met behulp van een zogenaamde splitrun aselect verdeeld, waarbij het ene deel de nieuwe vraagstelling kreeg voorgelegd, en het andere deel de oude. Dit is gedaan om na te gaan of de nieuwe vraagstelling een verbetering vormt ten opzichte van de oude vraagstelling.

Vragen over vertrouwen in de overheid en over risico’s en dreigingen

i&o research

www.ioresearch.nl

Vier op de tien hebben (helemaal) geen vertrouwen in de overheid

Beeld voorjaarsmeting 2022 (figuur 1)
Vier op de tien hebben (helemaal) geen vertrouwen in de overheid (40%). Een even grote groep heeft niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen (41%). Een op de vijf heeft (heel) veel vertrouwen.

Trendbeeld (figuur 2)
Tussen het najaar 2019 en 2020 was er een stijging zichtbaar in het vertrouwen in de overheid. Tussen 2020 en 2021 daalde dit vertrouwen, waarna het vertrouwen zich lijkt te stabilisering. In 2021 had een kwart van de Nederlanders vertrouwen in de Nederlandse overheid. In 2022 is dit een derde (32%). Bijna twee derde heeft (helemaal) geen vertrouwen in de overheid.

Figuur 1. Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de landelijke overheid? (2022) basis: alle Nederlanders (n = 791)

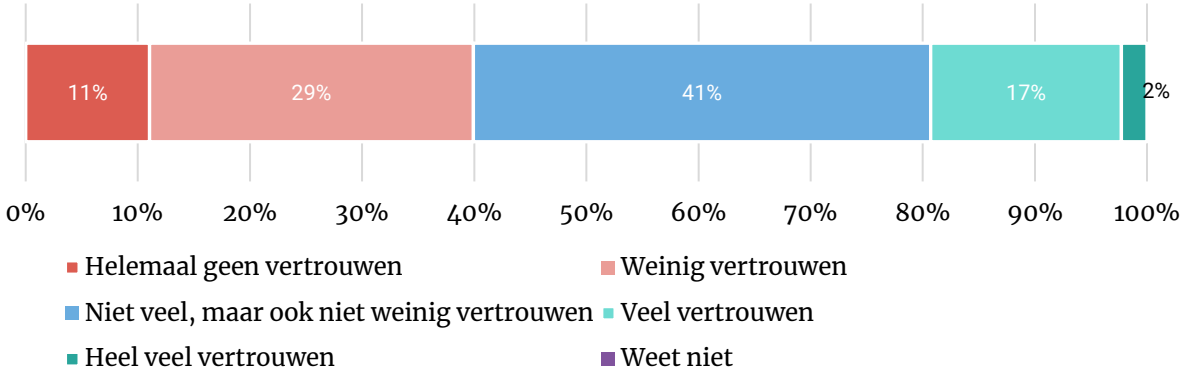

Figuur 2. Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de landelijke overheid? (voorjaar 2019 – voorjaar 2022) basis: alle Nederlanders (n = 1.499)

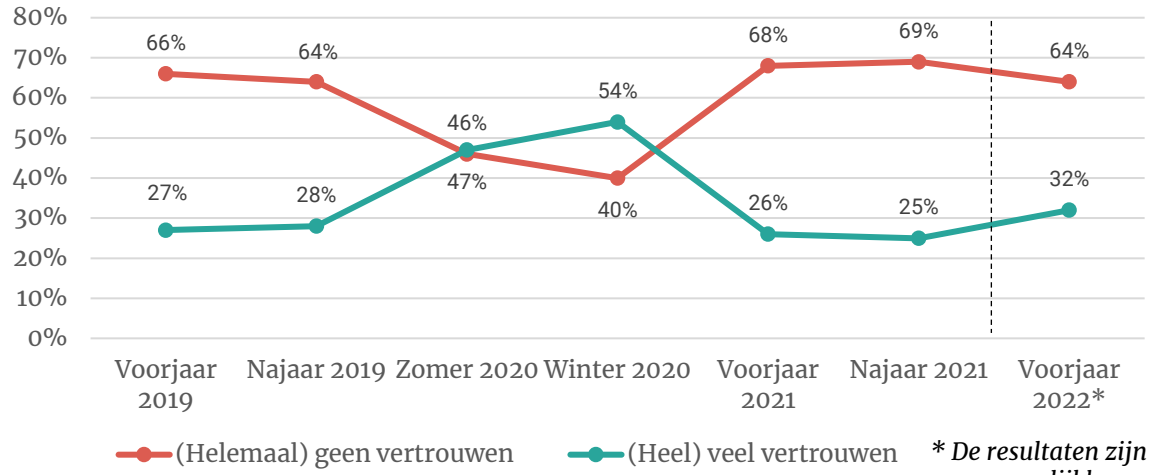

** De resultaten zijn niet 1-op-1 vergelijkbaar met voorgaande metingen*

Nederlanders kregen de vraag hoeveel vertrouwen zij op dit moment hebben in de landelijke overheid. Daarbij is gebruik gemaakt van twee vraagstellingen: nieuwe vraagstelling met vijf antwoordcategorieën (figuur 1), oude vraagstelling met vier antwoordcategorieën (figuur 2). De respondenten zijn door middel van een splitrun verdeeld. De nieuwe antwoordcategorie 'niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen' is toegevoegd om na te gaan of deze een verbetering vormt ten opzichte van de oude antwoordcategorieën. Figuur 1 laat zien dat de toevoeging van de categorie 'niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen', een meer genuanceerd beeld geeft. Vier van de tien respondenten (41%) kiezen voor deze nieuwe middencategorie.

De meeste zorgen hebben betrekking op tekortschieten overheidsbeleid en politieke onrust

Nederlanders kregen de mogelijkheid om maximaal vijf omschrijvingen te geven van zorgen die ze hebben met betrekking tot risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid. Deze open antwoorden zijn ingedeeld aan de hand van de categorieën die in het figuur zijn weergegeven.

Het grootste deel van de Nederlanders heeft zijn of haar zorgen zo omschreven dat deze binnen de categorie tekortschieten van overheidsbeleid valt. Gevolgd door de categorie politieke onrust en onvrede dan wel bezorgdheid over politieke partijen. Zie bijlage B voor meer informatie over deze begrippen.

Ook maakt een deel van de Nederlanders zich zorgen om dreigingen gelinkt aan de situatie in Oekraïne, zoals de rol van de overheid hierin (17%) en een nieuwe wereldoorlog (13%).

Figuur 3. Waarover maak je je zorgen, als je denkt aan risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid? Je kan maximaal vijf antwoorden geven.*
basis: alle Nederlanders

** Vraagstelling voorgaande metingen: 'Wanneer je denkt aan gebeurtenissen met een mogelijke invloed op de veiligheid in Nederland, waarover maak je je dan zorgen?'*

Cyberdreigingen en georganiseerde criminaliteit achten Nederlanders meest waarschijnlijk

Nederlanders kregen een lijst met uiteenlopende gebeurtenissen voorgelegd die een dreiging kunnen zijn voor de nationale veiligheid. Bij elke dreiging kon men aangeven hoe waarschijnlijk men deze acht. Elke voorgelegde dreiging was voorzien van een toelichting (zie bijlage C).

Van de 17 voorgelegde gebeurtenissen achten Nederlanders cyberdreigingen het meest waarschijnlijk, gevolgd door georganiseerde criminaliteit. Een aardbeving of stralingsongeval acht men het minst waarschijnlijk.

Op de volgende sheet staat de top vijf gebeurtenissen per meting (trendbeeld) beschreven.

Figuur 4. Hieronder staat een lijst van gebeurtenissen die een risico of een dreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid. Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je het vindt dat deze zich voordoet. Basis: alle Nederlanders

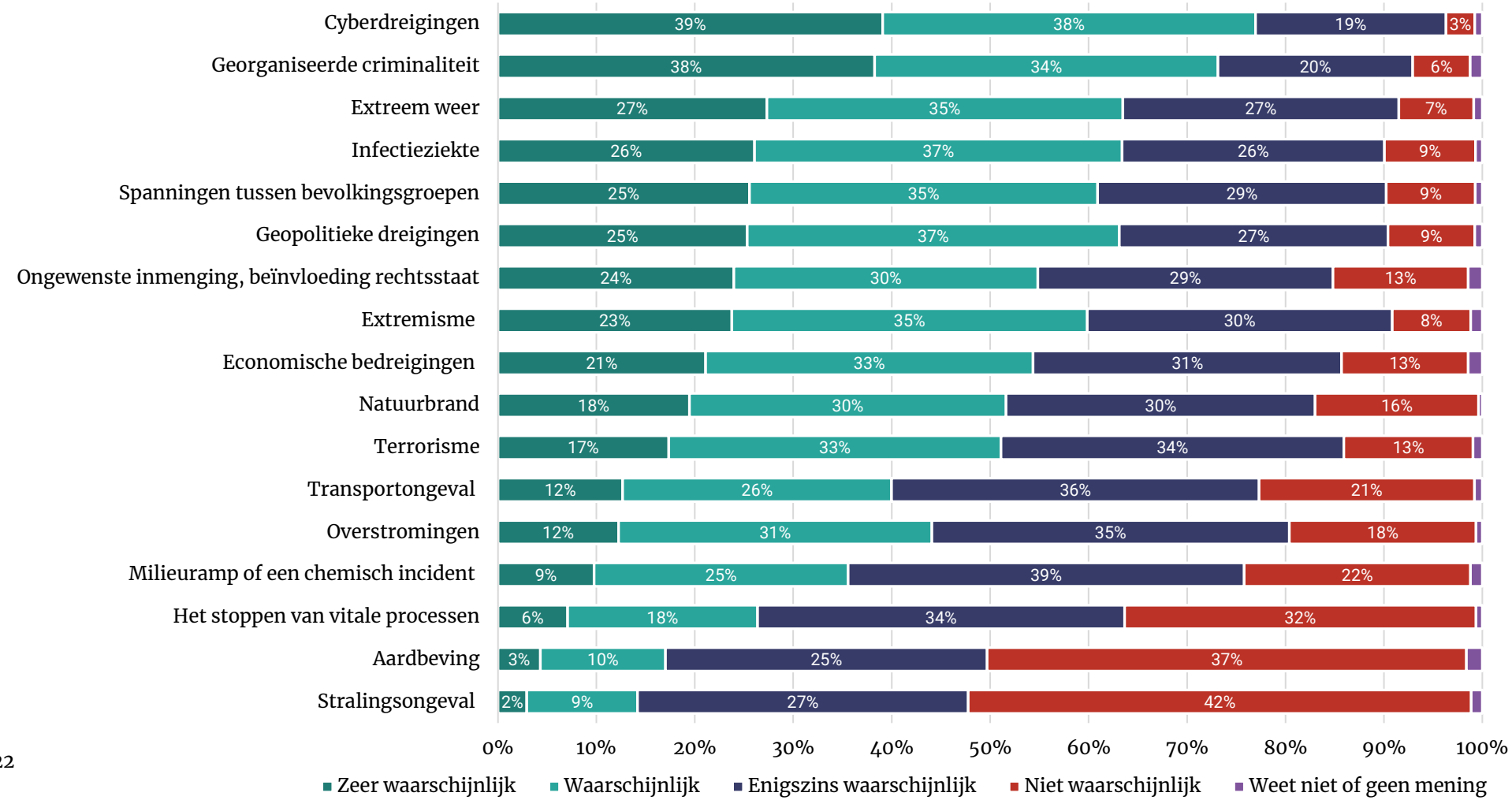

Nederlanders achten geopolitieke dreigingen waarschijnlijker

In de tabel staat de top vijf van meest waarschijnlijke gebeurtenissen volgens Nederlanders. In bijlage D staat het totale overzicht.

In het voorjaar van 2022 zagen Nederlanders cyberdreigingen als het meest waarschijnlijke risico. Tussen 2019 en 2021 werd dit risico ook hoog ingeschat. Nederlanders achten dit risico ook steeds waarschijnlijker (van 64% in voorjaar 2019 naar 70% in najaar 2021).

In de periode waarin corona in Nederland speelde (vanaf 2020), schatten Nederlanders de waarschijnlijkheid van infectieziekten ook een stuk hoger in, in vergelijking tot voorjaar 2019.

Extreem weer is een risico dat Nederlanders vanaf najaar 2021 als steeds waarschijnlijker achten.

Het risico op geopolitieke dreigingen schatten zes op de tien Nederlanders hoog in. De voorjaarsmeting van 2022 verschilt hierin van de voorgaande jaren (2019, 2021). Dit kan komen door de periode waarin dit onderzoek is uitgevoerd, namelijk tijdens de oorlog in Oekraïne.

In 2019 zagen Nederlanders terrorisme nog als een erg waarschijnlijke gebeurtenis. In de daaropvolgende metingen is dit, in vergelijking tot de andere gebeurtenissen, afgenomen.

Tabel 1. Hieronder staat een lijst van gebeurtenissen die een risico of een dreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid.
Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je het vindt dat deze zich voordoet.
(top vijf, % (zeer) waarschijnlijk) Basis: alle Nederlanders

Meting	Voorjaar 2022	Najaar 2021	Voorjaar 2021	Voorjaar 2019*
Eerste	Cyberdreigingen	Georganiseerde criminaliteit	Infectieziekten	Cyberdreigingen
Tweede	Georganiseerde criminaliteit	Cyberdreigingen	Georganiseerde criminaliteit	Spanningen tussen bevolkings-groepen
Derde	Extreem weer	Spanningen tussen bevolkings-groepen	Cyberdreigingen	Terrorisme
Vierde	Infectieziekte	Infectieziekte	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Extreem weer
Vijfde	Geopolitieke dreigingen	Extreem weer	Extremisme	Extremisme

**Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd*

Bijna een derde van de Nederlanders denkt veel kennis te hebben van risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid

De vraag *'Hoeveel kennis heb jij van risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid?'* is in voorjaar 2022 voor het eerst gesteld in de RCB. Nederlanders konden op een zevenpuntschaal aangeven hoe ze hun eigen kennis over de risico's en dreigingen beoordelen.

Om deze zevenpuntschaal inhoudelijk beter te interpreteren is deze opgedeeld in vier inhoudelijke categorieën:

1:	helemaal geen kennis (6% van de Nederlanders)
2-3:	een beetje kennis (29% van de Nederlanders)
4:	niet veel/niet weinig kennis (29% van de Nederlanders)
5-6:	veel kennis (31% van de Nederlanders)
7:	volledige kennis (1% van de Nederlanders)

Figuur 5. Hoeveel kennis heb jij van risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid? Basis: alle Nederlanders

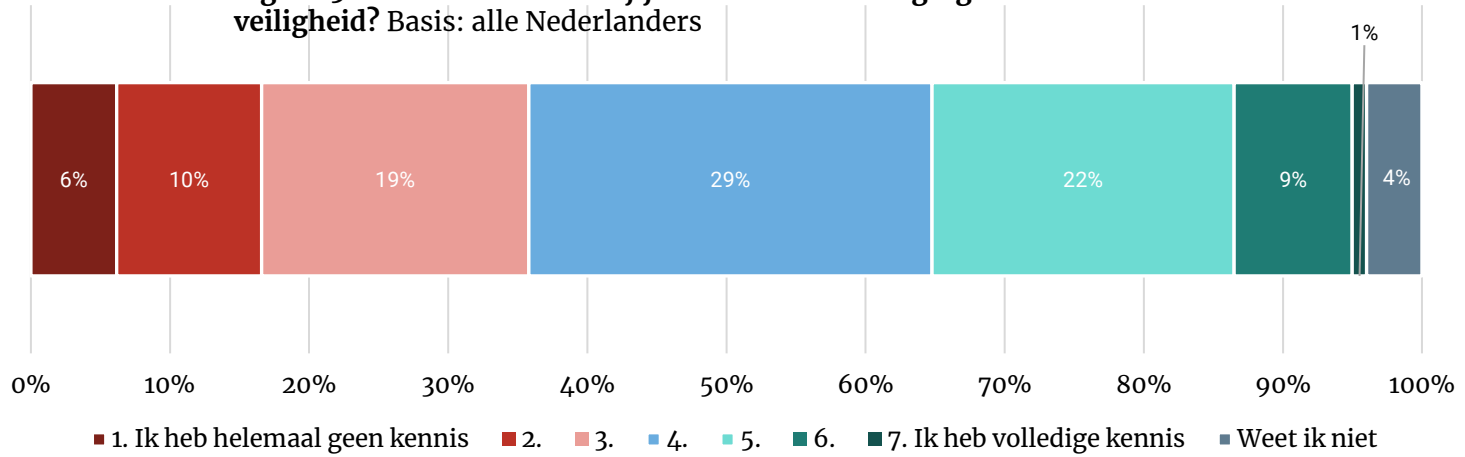

Top 3 ernstige gebeurtenissen voor Nederland: uitval vitale processen, stralingsongeval en geopolitieke dreigingen

Naast dat Nederlanders konden aangeven hoe groot ze de kans inschatten dat een gebeurtenis zich voordoet (zie sheet 11), konden Nederlanders ook aangeven hoe ernstig ze een gebeurtenis inschatten.

Zeven op de tien Nederlanders denken dat het stoppen van vitale processen zeer ernstig dan wel catastrofaal is voor de Nederlandse samenleving.

Andere gebeurtenissen waarvan een groot deel van de Nederlanders denkt dat deze catastrofaal dan wel zeer ernstig zijn, zijn een stralingsongeval, geopolitieke dreigingen (beide 62%), cyberdreigingen (59%) en terrorisme (57%).

Een transportongeval of natuurbrand achten Nederlanders minder ernstig voor de samenleving.

Figuur 6. Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving? Basis: alle Nederlanders

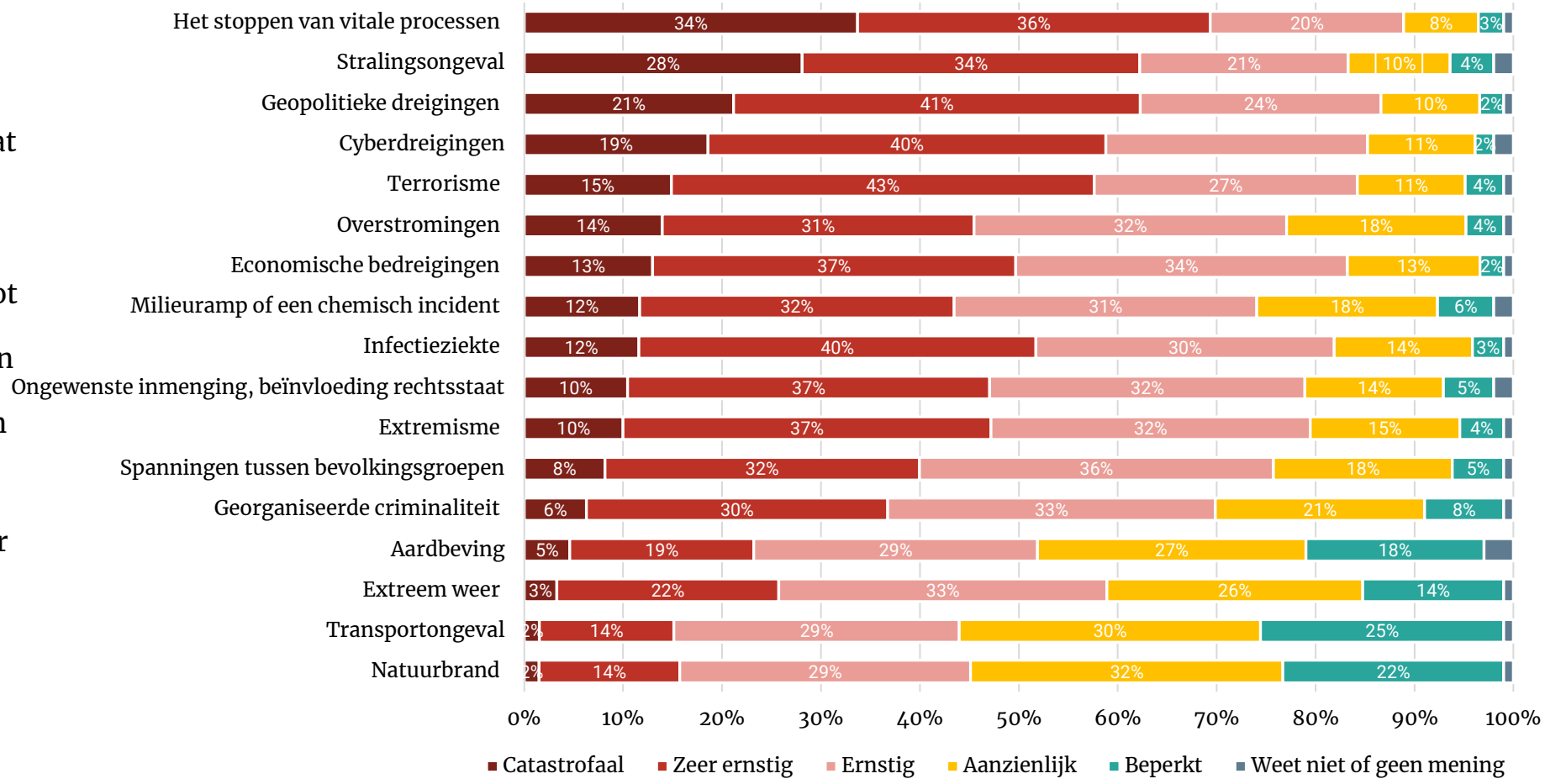

Nederlanders zien cyberdreigingen als ernstiger

In de periode 2019 – 2022 is Nederlanders ook gevraagd hoe ernstig ze verschillende gebeurtenissen inschatten voor de Nederlandse samenleving.

De tabel laat de top vijf ernstige gebeurtenissen zien volgens Nederlanders en de verandering hierin tussen 2019 en 2022. In bijlage E staat het totale overzicht.

Nederlanders schatten in het voorjaar 2022 stralingsongevallen, geopolitieke dreigingen en cyberdreigingen ernstiger in, ten opzichte van voorgaande metingen. Een mogelijke verklaring hiervoor is de situatie in Oekraïne, die gedurende het onderzoek speelde.

Het stoppen van vitale processen zijn Nederlanders vanaf het najaar 2021 als ernstiger gaan zien.

De ingeschatte ernst van infectieziekten is afgenomen. In voorjaar 2021 stond deze gebeurtenis nog op nummer 1 in mate van ernst. In het najaar van 2021 staat deze gebeurtenis op de vierde plek. In de laatste meting (voorjaar 2022) staan infectieziekten niet meer in de top vijf.

Tabel 2. Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving?
(Top vijf % zeer ernstig/ catastrofaal) Basis: alle Nederlanders

Meting	Voorjaar 2022	Najaar 2021	Voorjaar 2021	Voorjaar 2019*
Eerste ernst	Het stoppen van vitale processen	Het stoppen van vitale processen	Infectieziekten	Terrorisme
Tweede ernst	Stralingsongeval	Terrorisme	Georganiseerde criminaliteit	Stralingsongeval
Derde ernst	Geopolitieke dreigingen	Stralingsongeval	Terrorisme	Extremisme
Vierde ernst	Cyberdreigingen	Infectieziekte	Het stoppen van vitale processen	Het stoppen van vitale processen
Vijfde ernst	Terrorisme	Geopolitieke dreigingen	Geopolitieke dreigingen	Spanningen tussen bevolkingsgroepen

**Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd*

Top 3 zorgen voor Nederlanders: cyberdreiging, geopolitieke dreigingen en uitval vitale processen

Naast dat Nederlanders zelf konden noemen waar ze zich zorgen over maken (zie sheet 9), kregen ze ook een lijst voorgelegd met de vraag of ze maximaal vijf gebeurtenissen aan konden kruisen waarover ze zich het meeste zorgen maken.

In het voorjaar van 2022 maken Nederlanders zich met name zorgen over cyber- en geopolitieke dreigingen (resp. 47% en 45%). Over het stopzetten van vitale processen maakt 43 procent zich zorgen.

Over aardbevingen, transportongevallen en natuurbranden maken Nederlanders zich het minst zorgen.

Figuur 7. Kies nu maximaal vijf gebeurtenissen waar jij je de meeste zorgen om maakt
basis: alle Nederlanders

Zorgen verschoven van terrorisme en infectieziekten naar cyberdreigingen

In tabel 3 staat weergegeven wat de top vijf zorgen zijn van Nederlanders. Deze tabel laat de top vijf verdeling zien in de meting van voorjaar 2022, najaar en voorjaar 2021 en voorjaar 2019. In bijlage F staat het volledige overzicht.

Nederlanders maken zich meer zorgen over cyberdreigingen, geopolitieke dreigingen en het stoppen van vitale processen in vergelijking met 2021 en voorjaar 2019. Terrorisme en spanningen tussen bevolkingsgroepen waren dreigingen waar men zich in de voorgaande jaren meer zorgen om maakte.

In het voorjaar van 2021 maakten Nederlanders zich in sterke mate zorgen om infectieziekten (vanwege de coronapandemie). In het najaar van 2021 waren deze zorgen bij Nederlanders in zoverre afgenomen, dat infectieziekten op de vierde plek in het rijtje van zorgen kwamen te staan.

Tabel 3. Top vijf gebeurtenissen waar men zich het meeste zorgen over maakt*

Meting	Voorjaar 2022	Najaar 2021	Voorjaar 2021	Voorjaar 2019**
Eerste zorg	Cyberdreigingen	Spanningen tussen bevolkings-groepen	Infectieziekten	Terrorisme
Tweede zorg	Geopolitieke dreigingen	Terrorisme	Terrorisme	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
Derde zorg	Het stoppen van vitale processen	Extremisme	Spanningen tussen bevolkings-groepen	Extremisme
Vierde zorg	Infectieziekte	Infectieziekte	Cyberdreigingen	Cyberdreigingen
Vijfde zorg	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Cyberdreigingen	Extremisme	Extreem weer

** In voorgaande metingen kregen Nederlanders de mogelijkheid om drie antwoorden te geven*

***Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd*

Zorgen om eigen veiligheid en veiligheid van familie en vrienden bij geopolitieke dreigingen het hoogst

Van de Nederlanders die zich zorgen maken om geopolitieke dreigingen, maakt 69 procent zich (heel) veel zorgen om de eigen veiligheid en die van familie en vrienden.

Cyberdreigingen is een dreiging waar Nederlanders zich over het algemeen veel zorgen over maken. Ruim zes op de tien Nederlanders, die zich hier zorgen over maken (65%), maken zich op dit moment ook zorgen om de veiligheid van henzelf en familie en vrienden.

Figuur 8. Hoeveel zorgen maak jij je op dit moment over de veiligheid van jezelf en je familie en vrienden door onderstaande gebeurtenissen? Je krijgt hier de risico's en dreigingen te zien waar jij je de meeste zorgen over maakt
(Vervolgvraag van 'Kies nu maximaal vijf gebeurtenissen waar jij je de meeste zorgen over maakt'*.)

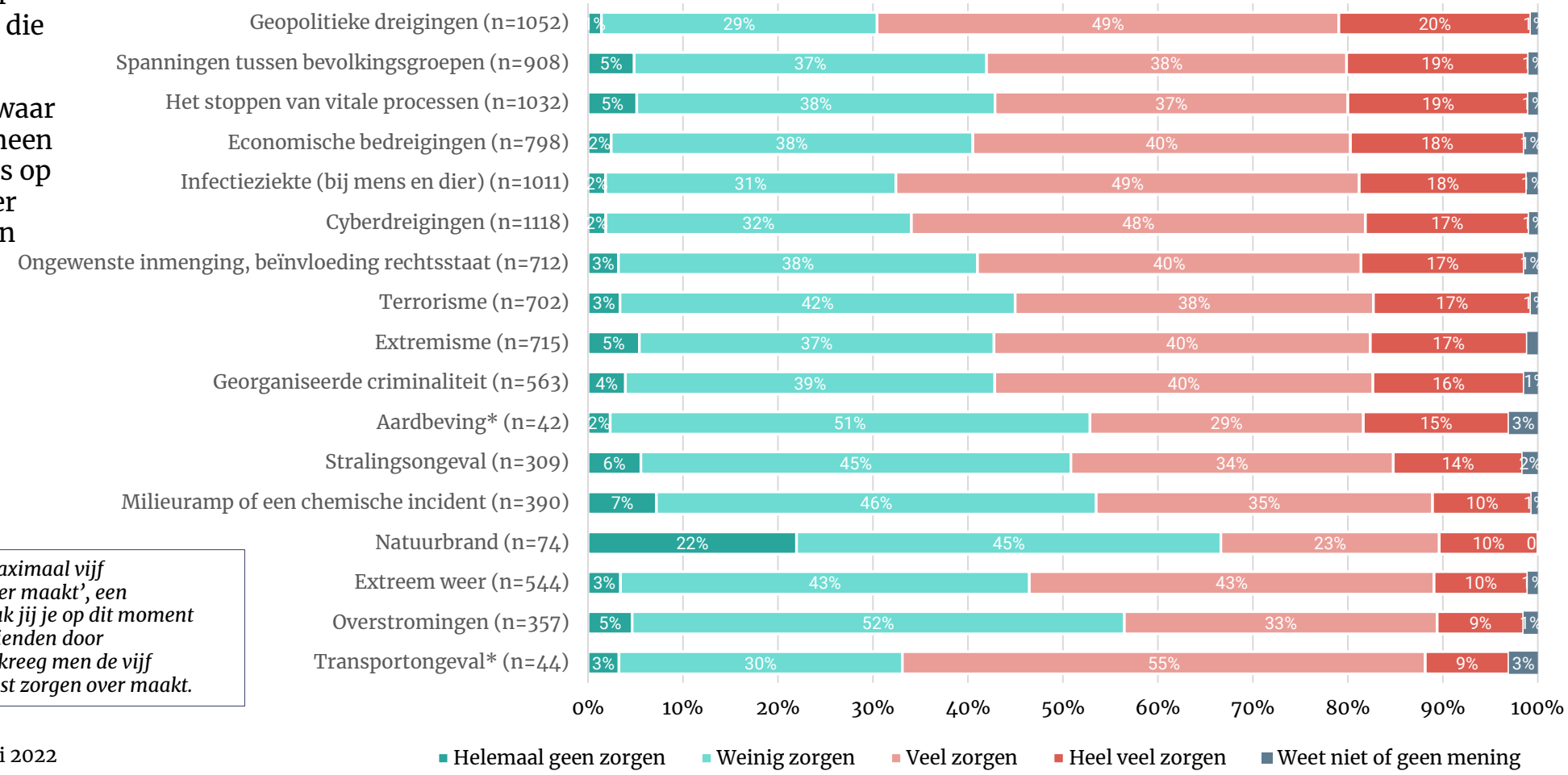

Uitkomsten indicatief, omdat de aantallen onder de 50 waarnemingen zijn

**Nederlanders kregen, na de vraag 'Kies nu maximaal vijf gebeurtenissen waar jij je de meeste zorgen over maakt', een vervolgvraag voorgelegd: 'Hoeveel zorgen maak jij je op dit moment over de veiligheid van jezelf en je familie en vrienden door onderstaande gebeurtenissen?' Bij deze vraag kreeg men de vijf gebeurtenissen te zien waar men zich met meest zorgen over maakt.*

Zorgen eigen en veiligheid familie en vrienden vanwege geopolitieke dreigingen en cyberdreigingen toegenomen

Tabel 4 laat zien wat de top vijf gebeurtenissen is waarover Nederlanders zich zorgen maken om de eigen veiligheid en die van hun naasten. In bijlage G staat het volledige overzicht

In het voorjaar van 2022 maken Nederlanders zich vooral zorgen om de eigen veiligheid en die van hun familie en vrienden met betrekking tot geopolitieke dreigingen. Deze zorg is ten opzichte van de andere metingen toegenomen. Ook maken Nederlanders zich in sterkere mate zorgen over cyberdreigingen, als het om hun eigen veiligheid gaat.

In vergelijking met najaar 2021 maken Nederlanders zich minder zorgen over extremisme, spanningen tussen bevolkingsgroepen en georganiseerde criminaliteit. Deze staan niet meer in de huidige top vijf.

Tabel 4 – top vijf gebeurtenissen waar men zich over de eigen veiligheid en dat van familie en vrienden maakt (op basis van % (heel) veel zorgen)

Meting	Voorjaar 2022	Najaar 2021	Voorjaar 2021	Voorjaar 2019*
Eerste zorg	Geopolitieke dreigingen	Infectieziekte	Infectieziekte	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat
Tweede zorg	Infectieziekte	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Stralingsongeval**	Terrorisme
Derde zorg	Cyberdreigingen	Extremisme	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
Vierde zorg	Transportongeval**	Georganiseerde criminaliteit	Extremisme	Extremisme
Vijfde zorg	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	Terrorisme	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Aardbeving**

**Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd* ***Uitkomsten indicatief, omdat de aantallen onder de 50 waarnemingen zijn*

Matrix kansen en gevolgen gebeurtenissen

De matrix laat de combinatie zien van de gevolgen die Nederlanders denken dat een bepaalde situatie heeft voor de Nederlandse samenleving (van beperkt tot catastrofaal), in combinatie met de kans dat men denkt dat een bepaalde gebeurtenis zich voor zal doen (zeer onwaarschijnlijk tot zeer waarschijnlijk).

Van gebeurtenissen die links bovenin staan verwachten Nederlanders dat deze **zeer ernstige gevolgen** hebben, maar schatten ze **de kans wel klein** in dat deze zich daadwerkelijk zullen voordoen. Dit geldt dus met name voor stralingsongevallen en het stoppen van vitale processen.

Aardbevingen en transportongevallen bevinden zich relatief links onderin in de matrix. Nederlanders schatten **de kans relatief klein** in dat deze voor zullen komen. Als deze gebeurtenissen wel voor zullen komen, denken Nederlanders dat de gevolgen hiervan ook **niet zo ernstig** zullen zijn.

De dreigingen die zich verder naar rechts op de x- as (kans) en hoger op de y-as (gevolgen) bevinden (rechts bovenin), zijn gebeurtenissen waarvan men denkt dat de gevolgen **zeer ernstig** zullen zijn en dat het ook **zeer waarschijnlijk** is dat deze zich voor zullen doen. Cyberdreigingen, gevolgd door geopolitieke dreigingen bevinden zich in die hoek van de matrix.

Rechts onderin staan de gebeurtenissen waarvan Nederlanders denken dat de **kans hierop (vrij) groot is**, maar **de gevolgen vrij klein.** Dit geldt voor natuurbranden en extreem weer.

Matrix kans versus gevolgen gebeurtenissen

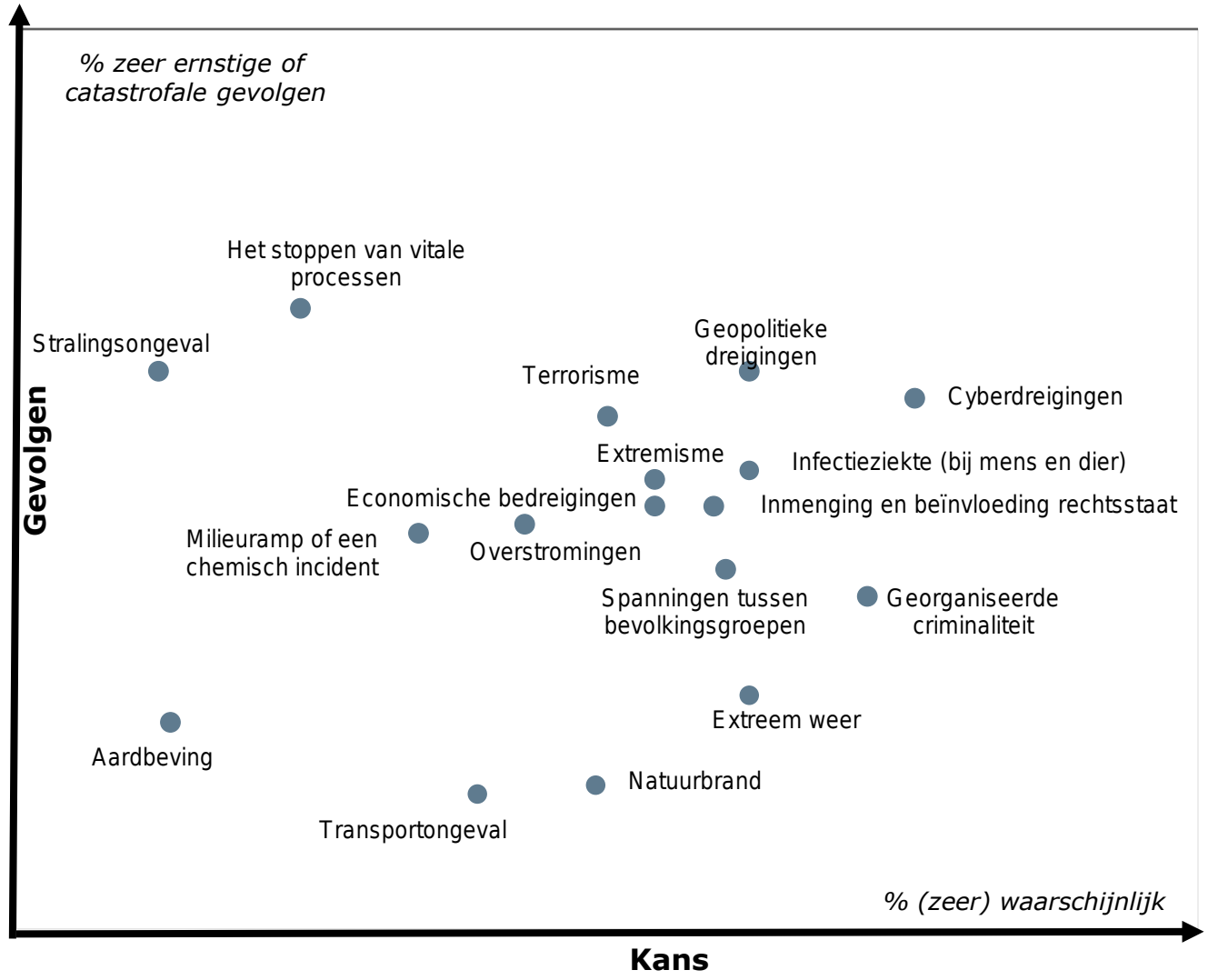

Voorbereiding op en handelen bij risico’s en dreigingen

i&o research

www.ioresearch.nl

Helft Nederlanders heeft afgelopen jaar informatie over infectieziekten opgezocht

Aan Nederlanders is in de voorjaarsmeting van 2022 gevraagd of ze het afgelopen jaar over risico's en dreigingen informatie hebben ontvangen of opgezocht. Nederlanders konden dit voor maximaal vijf risico's of dreigingen aangeven. Deze vraag is niet in de voorgaande metingen gesteld.
Twee op de tien hebben geen informatie ontvangen of opgezocht over risico's of dreigingen.
De helft van de Nederlanders heeft het afgelopen jaar informatie ontvangen of opgezocht over infectieziektes.

Een logische verklaring hiervoor is de coronapandemie.
Drie op de tien zochten of ontvingen informatie over geopolitieke dreigingen (30%) of cyberdreigingen (29%). Een waarschijnlijke verklaring hiervoor is de oorlog in Oekraïne, waar men meer informatie over wilde.
Nederlanders zochten in beperkte mate informatie over milieurampen of chemische incidenten (6%), natuurbranden (4%), aardbevingen (4%) en transportongevallen (2%).

Figuur 9. Heb je in het afgelopen jaar over deze risico's en dreigingen informatie ontvangen of opgezocht?
Maximaal vijf antwoorden mogelijk. Basis: alle Nederlanders

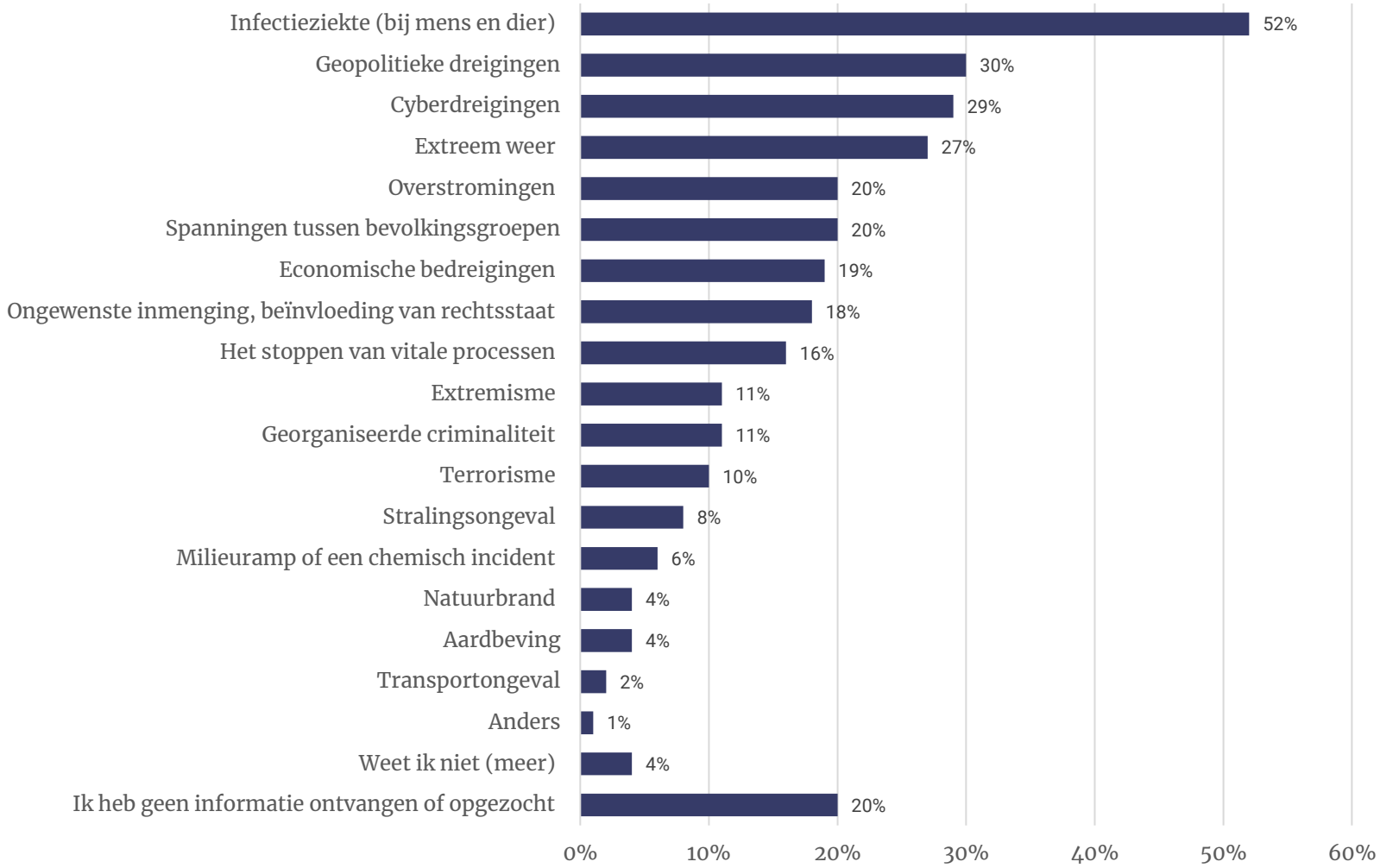

Een derde Nederlanders heeft actie ondernomen n.a.v. informatie

In de voorjaarsmeting van 2022 kregen Nederlanders die informatie hadden ontvangen of opgezocht over risico's of dreigingen, een vervolgvraag voorgelegd: *Heb je, door de informatie over één van de volgende risico's en dreigingen, actie ondernomen om zo beter voorbereid te zijn op deze risico('s) en dreigingen?*

Een op de drie Nederlanders (33%) die informatie heeft ontvangen of opgezocht, heeft, door de informatie, actie ondernomen.

Om meer inzicht te krijgen in de acties die mensen hebben ondernomen om zich beter voor te bereiden, is gevraagd welke actie men heeft ondernomen.

Veel genoemde antwoorden zijn:

- Zich houden aan coronamaatregelen, waaronder afstand houden en het nemen van vaccinaties: *'Alle coronamaatregelen: mondkapje, afstand houden, vaccinatie etc.'*
- Het beter beveiligen van de computer en ICT-maatregelen: *'Betere beveiliging computers en lokale netwerken.'*
- Maatregelen gericht op duurzaamheid en milieubewuster leven: *'Energiegebruik beperken, meer zonnepanelen, elektrische auto gekocht, grotere voorraad houdbaar eten in huis.'*
- Voorraden levensmiddelen en andere noodzakelijke producten in huis hebben: *'Voorraad paracetamol en voeding / water in huis gehaald.'*

Figuur 10. Heb je, door de informatie over één van de volgende risico's en dreigingen, actie ondernomen om zo beter voorbereid te zijn op deze risico('s) en dreigingen?
Basis: Nederlanders die informatie hebben ontvangen of opgezocht of risico's of dreigingen (n= 1.757)

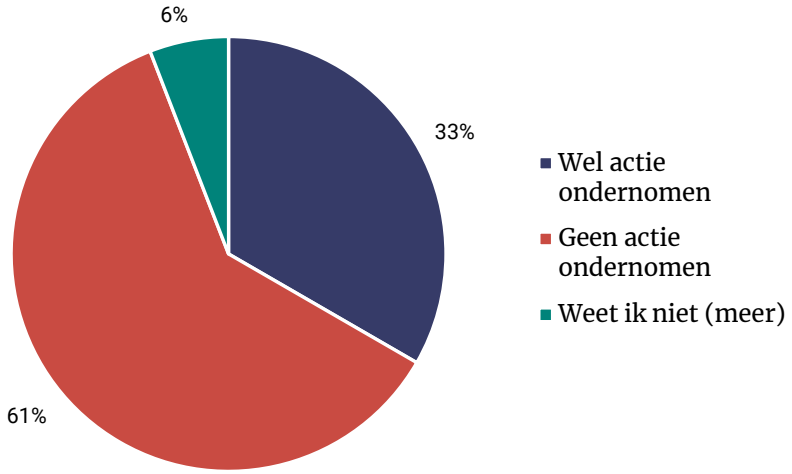

Idee dat men zelf geen actie kan ondernemen voornaamste reden om niets te doen

Zes op de tien Nederlanders hebben geen actie ondernomen naar aanleiding van opgezochte of ontvangen informatie. Aan deze personen is gevraagd waarom men geen actie heeft ondernomen.

De belangrijkste reden voor deze personen is dat ze het idee hebben dat ze zelf geen actie kunnen ondernemen (48%).
Een derde vond het niet nodig om actie te ondernemen.

Slechts een klein deel geeft als redenen dat de informatie niet nuttig (1%) of onduidelijk was (3%). Andere argumenten die een beperkte rol spelen om geen actie te ondernemen zijn de tegenstrijdigheid van informatie (4%) en een gebrek aan vertrouwen in de verzender van de informatie (5%).

Figuur 11. Waarom heb je geen actie ondernomen?
Basis: Nederlanders die geen actie hebben ondernomen, naar aanleiding van informatie over risico's en dreigingen (n = 1.125)

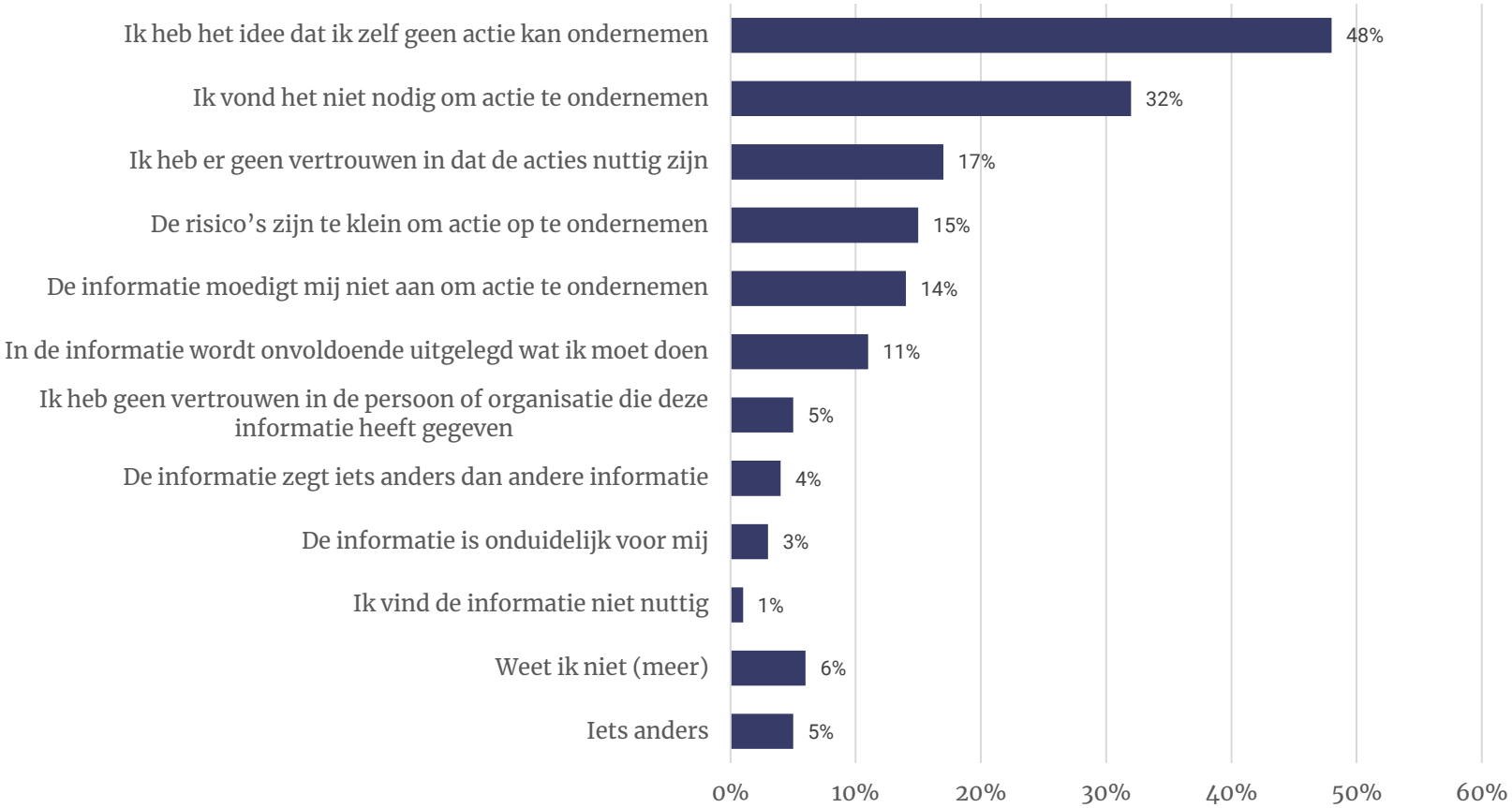

Twee derde voelt zich verplicht om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis en/of heeft dit in het karakter zitten

Twee derde van de Nederlanders voelt zich tijdens een ramp of crisis verplicht om anderen te helpen (65% (helemaal) mee eens). Ook stelt twee derde (64% (helemaal) mee eens) van de Nederlanders dat anderen helpen tijdens een ramp of crisis in hun karakter zit.

Bijna een op de zes (15% (helemaal) mee eens) weet niet goed wat men moet doen. Hierdoor zou deze groep Nederlanders anderen niet snel helpen tijdens een ramp of crisis.

Ruim de helft van de Nederlanders (54% (helemaal) mee eens) zou graag meer informatie willen over hoe ze tijdens een ramp of crisis anderen kunnen helpen.

Figuur 12. In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen? Basis: alle Nederlanders (% (helemaal) mee eens)

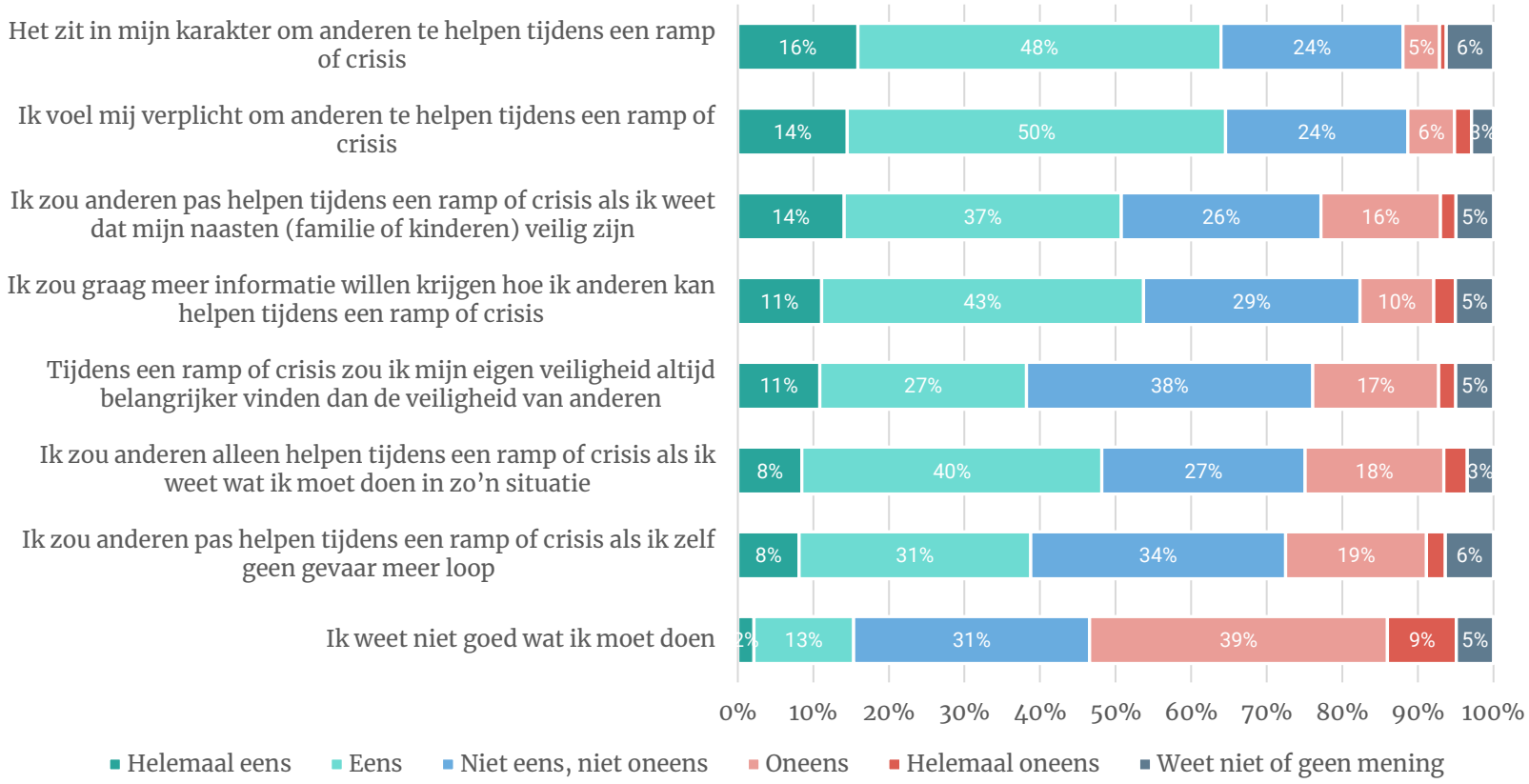

Beweegredenen om andere te helpen blijven hetzelfde

Figuur 13 laat zien hoe in de voorgaande metingen, najaar 2021, voorjaar 2021 en voorjaar 2019 Nederlanders hun verwachte gedrag bij rampen of crises beoordelen.

Uit deze figuur blijkt dat de beweegredenen om anderen wel of niet te helpen tijdens een ramp of crisis, in de voorjaarsmeting van 2022 ten opzichte van de vorige metingen niet veranderd zijn.

Figuur 13. In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen? Basis: alle Nederlanders (% (helemaal) mee eens)

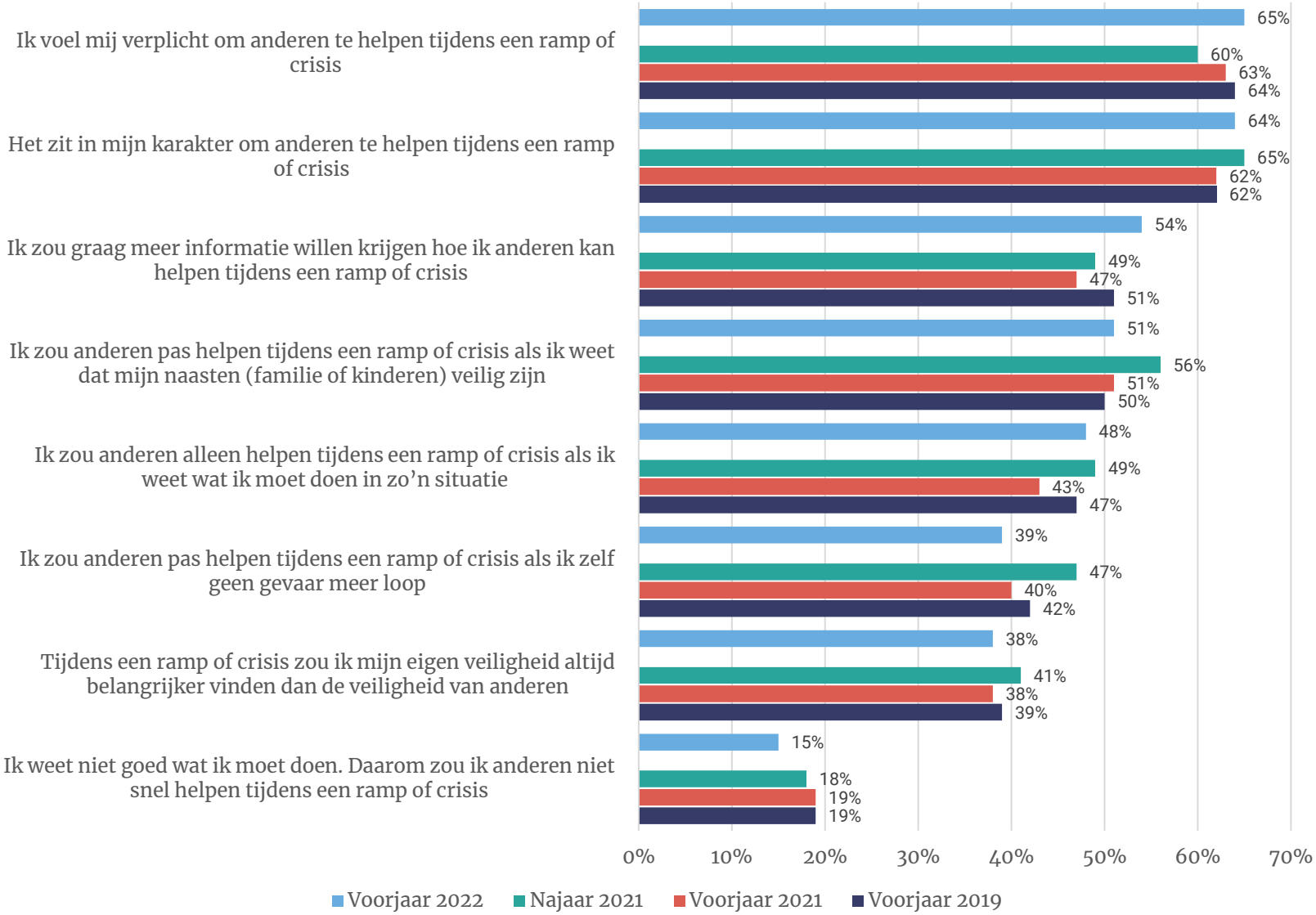

Rol overheid

i&o research

www.ioresearch.nl

Nederlanders verdeeld of overheid voldoende doet om risico's en dreigingen te voorkomen, en men vindt dit lastig in te schatten

Nederlanders vinden het lastig in te schatten of de overheid voldoende doet om risico's en dreigingen te voorkomen. Dit blijkt uit de relatief hoge percentages weet niet of geen mening. Nederlanders vinden dit met name voor stralingsongevallen (41% weet niet) en stoppen van vitale processen (36%) moeilijk in te schatten.

Bij aardbevingen en extreem weer denkt een relatief grote groep dat de overheid hier niets aan kan doen. Ruim een kwart (27%) is bij extreem weer van mening dat de overheid hier niets aan kan doen.

De belangrijkste dreigingen waar de overheid volgens Nederlanders te weinig aan doet zijn georganiseerde criminaliteit (55%) en spanningen tussen bevolkingsgroepen (52%).

Bij de vraag 'in hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?' is gewerkt met een splitrun. Twee derde van de respondenten kregen bij deze vraag de nieuwe antwoordcategorie 'de overheid kan hier niets aan doen'. Figuur 14 geeft de uitkomsten hiervan 2022 weer.

Figuur 14. In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen? (beeld 2022) basis: alle Nederlanders

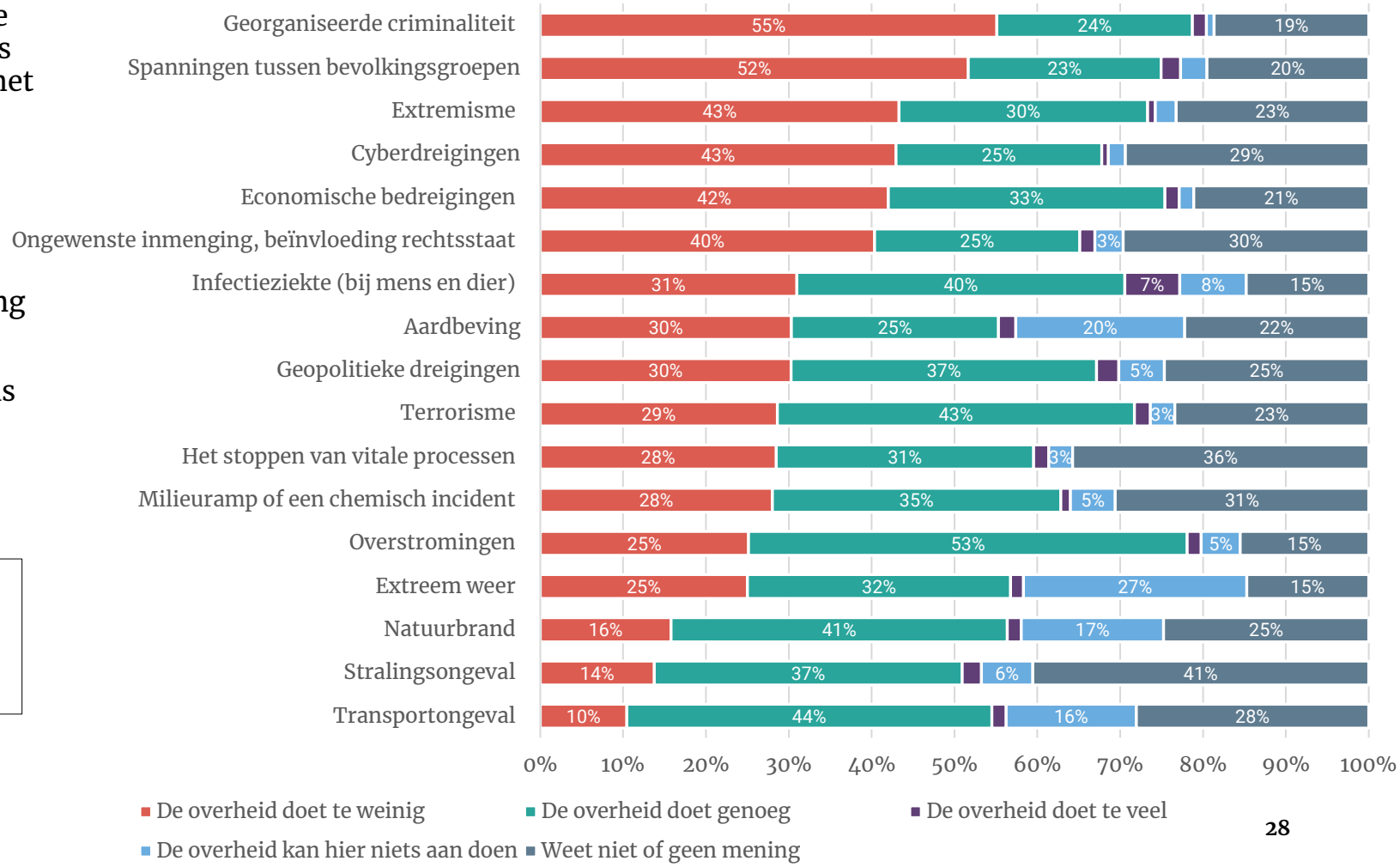

Beeld dat overheid te weinig doet aan georganiseerde criminaliteit toegenomen

De tabel laat zien wat de top vijf gebeurtenissen is waarvan Nederlanders vinden dat de overheid te weinig doet om deze te voorkomen. In bijlage H staat het volledige overzicht.

In zowel 2021 als in het voorjaar van 2022 komen dezelfde vijf gebeurtenissen terug in de top vijf, echter wel in andere volgorde. Nederlanders zijn, in vergelijking tot 2021 in sterkere mate van mening dat de overheid te weinig doet om georganiseerde criminaliteit te voorkomen.

Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat is op plek 5 blijven staan.

Een derde van de respondenten kreeg de vraag 'In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?' zonder de nieuwe antwoordcategorie 'de overheid kan hier niets aan doen' gesteld.

Tabel 5 -Top vijf gebeurtenissen waar de overheid te weinig aan doet om deze te voorkomen*

Meting	Voorjaar 2022	Najaar 2021	Voorjaar 2021
Eerste risico	Georganiseerde criminaliteit	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
Tweede risico	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Extremisme	Georganiseerde criminaliteit
Derde risico	Cyberdreigingen	Georganiseerde criminaliteit	Cyberdreigingen
Vierde risico	Extremisme	Cyberdreigingen	Extremisme
Vijfde risico	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat

** Deze vraag is in 2019 niet gesteld.*

Vier op de tien Nederlanders hebben niet veel maar ook niet weinig vertrouwen in de informatievoorziening overheid bij rampen

Beeld voorjaarsmeting 2022 (figuur 15)
Drie op de tien hebben (helemaal) geen vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid. Vier op de tien hebben niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen. Ruim een kwart (27%) heeft (heel) veel vertrouwen.

Trendbeeld (figuur 16)
Het aandeel dat (helemaal) geen vertrouwen heeft in de informatievoorziening van de overheid tijdens een ramp of crisis, is stabiel over de periode voorjaar 2021 – voorjaar 2022. Dit geldt ook voor het deel inwoners dat (heel) veel vertrouwen heeft in de informatievoorziening van de overheid tijdens een ramp of crisis.

Nederlanders die op dit moment weinig vertrouwen hebben in de overheid, hebben ook weinig vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid. Zeven op de tien Nederlanders die helemaal geen vertrouwen hebben in de overheid, hebben ook geen vertrouwen in de informatievoorziening tijdens rampen en crises.

Figuur 15. Hoeveel vertrouwen heb je in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis? (2022) basis: alle Nederlanders (n = 791)

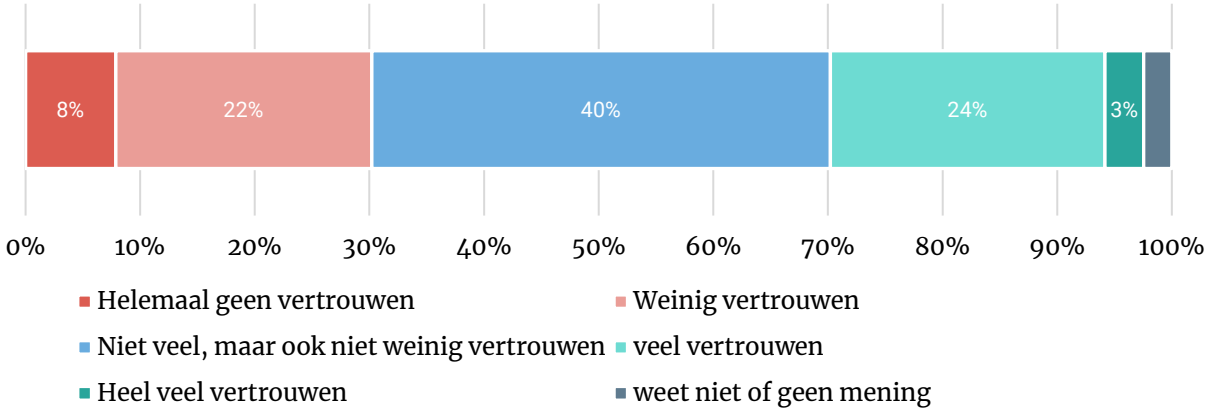

Figuur 16. Hoeveel vertrouwen heb je in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis? (zomer 2020 – voorjaar 2022) basis: alle Nederlanders (n = 1.499)

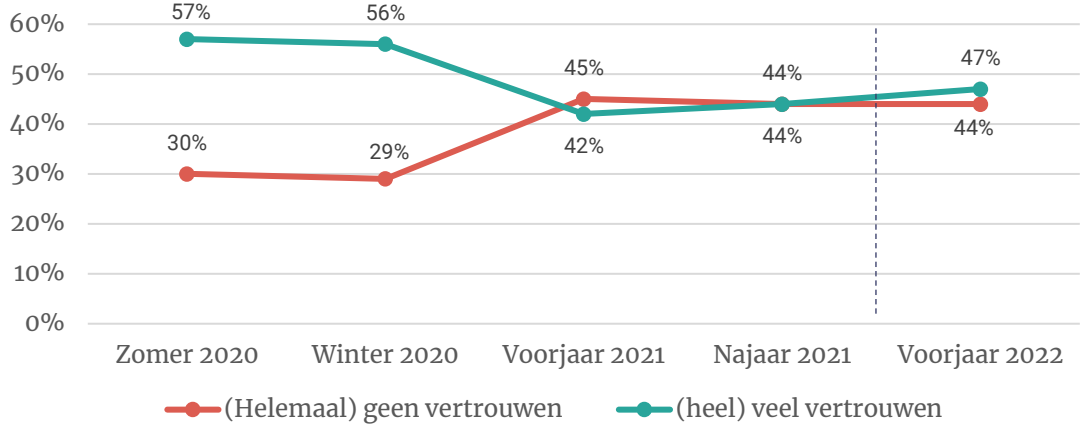

In de voorjaarsmeting van 2022 kreeg een derde van de respondenten de vraag 'Hoeveel vertrouwen heb je in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis?' met de nieuwe antwoordoptie 'niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen' voorgelegd. Twee derde kreeg de vraagstelling met de oude antwoordopties voorgelegd, dus zonder de extra midden categorie.

Bijlagen

i&o research

www.ioresearch.nl

Onderzoeksverantwoording

Doelgroep
Het onderzoek is gehouden onder Nederlanders van 18 jaar en ouder die lid zijn van het I&O Research Panel. Er zijn 4.500 personen benaderd voor dit onderzoek. Aan het onderzoek hebben 2.290 Nederlanders meegedaan, de respons bedraagt 51 procent. Dit is ruim voldoende om op basis van de resultaten betrouwbare uitspraken te kunnen doen.

Steekproef
Uit dit panel is een gestratificeerde steekproef getrokken, op de achtergrondkenmerken leeftijd, geslacht, opleiding, migratieachtergrond en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2021.

Benadering deelnemers onderzoek
Deze respondenten zijn via een e-mail met een link naar de online vragenlijst uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Op de helft van de veldwerkperiode ontvingen de respondenten - die de vragenlijst nog niet hadden ingevuld - een rappel. De veldwerkperiode liep van 22 april tot en met 6 mei 2022

Weging en marges
Op de data is een weging (op randtotalen) toegepast op de achtergrondkenmerken: leeftijd, geslacht, opleiding, migratieachtergrond, stemgedrag bij de Tweede Kamer verkiezingen in maart 2021 en regio (op basis van de NIELSEN 4 indeling van het CBS). De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee komen de verhoudingen in de steekproef op deze achtergrondkenmerken overeen met de werkelijke verhoudingen onder de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder.
Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.290 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,0 procent. Dit wil zeggen dat met 95 procent zekerheid kan worden gesteld dat de uitkomst in de gehele populatie tussen 48 en 52 procent ligt.

I&O Research Panel
Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselecte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

A. Achtergrond kenmerken

Dit onderdeel gaat in op de verschillen naar groepen Nederlanders, naar leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en stedelijkheid. Wanneer verschillen zijn benoemd, zijn deze significant. Het is dan minimaal 95 procent zeker dat de resultaten ook daadwerkelijk van elkaar verschillen en het gevonden verschil niet te wijten is aan toeval. Wanneer bepaalde groepen in de samenleving niet met elkaar worden vergeleken, betekent dit dat er geen significante uitkomsten zijn gevonden.

Vertrouwen in de overheid, zorgen en kans risico's en dreigingen (1)

Geslacht

- Mannen hebben meer vertrouwen in de overheid dan vrouwen. Een kwart van de mannen heeft (veel) vertrouwen in de overheid, onder vrouwen is dit 14 procent.
- Mannen achten een groot deel van de gebeurtenissen, die een risico of een dreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid, minder waarschijnlijk in vergelijking tot vrouwen. Dit geldt niet voor de gebeurtenissen: ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat en extremisme.
- Vrouwen schatten bij alle gebeurtenissen de ernst hiervan hoger in dan mannen. Ze zien alle gebeurtenissen in sterkere mate als zeer ernstig of catastrofaal.
- Mannen schatten hun kennisniveau van risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid hoger in dan vrouwen.
- Wanneer mannen en vrouwen vijf thema's mogen kiezen waar ze zich het meeste zorgen over maken, kiezen vrouwen vaker dan mannen voor milieurampen, infectieziekten, stralingsongevallen en terrorisme.

Leeftijd

- 65-minners hebben meer vertrouwen in de overheid dan de Nederlanders van 65 jaar en ouder. Zes procent van de Nederlanders van 65-plus heeft (heel) veel vertrouwen in de overheid. De helft van deze groep heeft niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen in de overheid. Bij de rest van de leeftijdscategorieën schommelt het percentage (heel) veel vertrouwen tussen de 25 procent (35-49 jaar) en 22 procent (50-64 jaar).
- Inwoners tussen de 18 en 49 jaar schatten de ernst van verschillende gebeurtenissen lager in dan inwoners van 50 jaar en ouder. Dit geldt voor: cyberdreigingen, spanningen tussen bevolkingsgroepen, ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat, extremisme en georganiseerde criminaliteit.

Vertrouwen in de overheid, zorgen en kans risico's en dreigingen (2)

Opleidingsniveau

- Hoger opgeleiden hebben het meeste vertrouwen in de overheid; ruim een kwart (26%) heeft vertrouwen in de overheid. Onder middelbaar en laag opgeleiden is dit respectievelijk 17 en 12 procent.
- Hoog opgeleide inwoners schatten de kans op een aantal verschillende gebeurtenissen hoger in dan personen met een laag en middelbaar opleidingsniveau. Dit geldt voor de kans op: overstromingen, extreem weer, infectieziekten, extremisme, geopolitieke dreigingen en economische bedreigingen. Er zijn ook gebeurtenissen waarvan laag opgeleiden juist de kans hoger inschatten dan hoogopgeleiden (dan wel middelbaar opgeleiden): stralingsongevallen, het stoppen van vitale processen en terrorisme.
- Hoger opgeleiden maken zich meer zorgen over extreem weer, ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat en geopolitieke dreigingen dan laag en middelbaar opgeleiden.

Stedelijkheid

- Nederlanders die in niet of weinig stedelijk gebied wonen, hebben minder vertrouwen in de landelijke overheid. Bijna de helft (46%) heeft (helemaal) geen vertrouwen in de overheid. Van inwoners uit stedelijk gebied heeft ruim een derde (37%) geen overheidsvertrouwen.
- Nederlanders uit stedelijke gebieden hebben in sterkere mate het idee dat de volgende gebeurtenissen zeer ernstig dan wel catastrofaal zijn voor de Nederlandse samenleving, dan inwoners uit landelijke gebieden: overstromingen en aardbevingen.
  Inwoners van landelijke gebieden denken juist dat terrorisme ernstiger voor de samenleving is in vergelijking tot inwoners uit steden.
- Inwoners uit de stad maken zich meer zorgen om: overstromingen en ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat. Personen uit landelijke gebieden maken zich juist meer zorgen om cyberdreigingen en spanningen tussen bevolkingsgroepen.

Hieruit blijkt dat het niet zo is dat personen woonachtig in stedelijke gebieden de ernst van grootstedelijke risico's (terrorisme, spanningen tussen bevolkingsgroepen) hoger inschatten of zich hier meer zorgen om maken dan inwoners woonachtig in landelijke gebieden.

Voorbereiding op en handelen bij risico's en dreigingen (1)

Geslacht

- Mannen zochten vaker informatie op over cyberdreigingen, ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtstaat, geopolitieke dreiging en georganiseerde criminaliteit dan vrouwen.
- Mannen (36%) hebben vervolgens vaker dan vrouwen (31%) actie ondernomen om zo beter voorbereid te zijn op deze dreigingen.
- Onder de mensen die geen actie hebben ondernomen, vonden mannen (38%) het vaker dan vrouwen (25%) niet nodig om actie te ondernemen.
- Mannen (42%) geven vaker aan dan vrouwen (34%) dat hun eigen veiligheid in een ramp of crisis belangrijker is dan die van een ander. Vrouwen (57%) willen vaker informatie dan mannen (51%) over hoe ze anderen kunnen helpen.

Leeftijd

- Jongeren zoeken minder informatie op over het stoppen van vitale processen (11%) en cyberdreigingen (22%) dan de andere leeftijdscategorieën.
- 65+'ers hebben minder vaak actie ondernomen om zo beter voorbereid te zijn op bedreigingen.
- Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar zullen vaker anderen pas helpen tijdens een ramp als ze zelf geen gevaar lopen, in vergelijking tot oudere Nederlanders. 65+'ers zullen anderen vaker pas helpen als ze weten wat ze moeten doen.
- Vooral jongeren zeggen in sterkere mate dat ze niet weten wat ze moeten doen, en daarom kunnen ze anderen niet helpen in tijden van ramp of crisis.

Opleidingsniveau

- Hoogopgeleiden zoeken en ontvangen, vaker dan middelbaar- en laagopgeleiden, informatie over extreem weer, infectieziekten, cyberdreigingen, ongewenste inmenging en beïnvloeding van de democratische rechtsstaat, geopolitieke en economische dreigingen. Ze zoeken juist minder vaak op overstromingen. Laagopgeleiden zoeken vaker informatie over milieurampen.
- Hoogopgeleiden hebben vaker dan laag- en middelbaaropgeleiden actie ondernomen naar aanleiding van de informatie om zo beter voorbereid te zijn op de risico's.
- Onder de mensen die geen actie hebben ondernomen, gaven hoogopgeleiden vaker dan lagere opleidingsniveaus, als reden dat ze het niet nodig vinden om actie te ondernemen.
- Laagopgeleiden vinden het belangrijk om zelf eerst in veiligheid te zijn, voordat ze anderen gaan helpen bij een ramp of crisis. Hoog opgeleiden willen meer informatie over wat ze kunnen doen bij een ramp of crisis.

Voorbereiding op en handelen bij risico's en dreigingen (2)

Stedelijkheid
- Mensen uit de stad zoeken meer informatie op over ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtstaat en economische bedreigingen dan mensen woonachtig in landelijk gebied.
- Mensen uit de stad weten minder vaak wat ze moeten doen tijdens een ramp of crisis, waardoor ze anderen mogelijk minder snel helpen. Hun informatiebehoefte ligt ook hoger dan die van personen uit landelijk gebied: ze willen meer informatie over hoe ze anderen kunnen helpen in tijden van crisis.

Rol overheid (1)

Geslacht
- Mannen zijn meer van mening dat de overheid genoeg doet bij risico's en dreigingen. Dit geldt niet voor infectieziekte en georganiseerde criminaliteit.
- Vrouwen hebben een minder sterk beeld van de rol van de overheid bij risico's en dreigingen. Ze geven bij alle categorieën vaker aan dan mannen dat ze niet weten wat de rol van de overheid is, of hebben hier geen mening over.
- Vrouwen (11%) hebben vaker helemaal geen vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid bij een crisis of ramp dan mannen (5%). Mannen (25%) hebben vaker weinig vertrouwen dan vrouwen (19%).

Leeftijd
- 65+'ers zijn ten, opzichte van Nederlanders onder de 65 jaar, meer van mening dat de overheid niets aan overstroming, extreem weer, natuurbrand, aardbeving, milieurampen, stralingsongeval en transportongeval kan doen.
- Jongeren in de leeftijd van 18 tot 34 jaar vinden bij natuurbranden, infectieziekten en economische dreigingen vaker dat de overheid te weinig doet ten opzichte van de oudere leeftijdscategorieën.

Rol overheid (2)

Opleidingsniveau
Laag- en middelbaar opgeleiden vinden vaker dan hoogopgeleiden dat de overheid er niets aan kan doen als het gaat om natuurbranden, aardbevingen, milieurampen, stralingsongevallen en transportongevallen.
Hoogopgeleiden vinden vaker dat de overheid te weinig doet bij overstromingen en infectieziekten, en juist minder vaak bij geopolitieke dreigingen dan laag- en middelbaaropgeleiden.
Hoogopgeleiden (31%) hebben vaker veel vertrouwen in de informatievoorziening vanuit de overheid dan laag- en middelbaar opgeleiden. (respectievelijk 15% en 22%).

Stedelijkheid
- Inwoners van niet of weinig stedelijk gebied vinden vaker dan mensen uit stedelijk gebied dat de overheid er niets aan kan doen op het gebied van spanningen tussen bevolkingsgroepen, cyberdreigingen, natuurbranden, extreem weer en overstroming.
- Inwoners van stedelijk gebied (27%) vinden vaker dat de overheid te weinig doet tegen extreem weer dan inwoners van landelijk gebied (20%).

B. Wat verstaan Nederlanders onder tekortschieten overheidsbeleid en politieke onrust?

Tekortschieten overheidsbeleid
Tekortschieten overheidsoverheid' is categorie waar de meeste antwoorden op de vraag *'Waarover maak je je zorgen, als je denkt aan risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid?'* vallen.

Overheidsbeleid kan binnen deze categorie breed worden opgevat. Het gaat hier om zorgen over het beleid in het algemeen: *'Besturen van het land, veel gesjoemel, geen duidelijk beleid.'*, maar ook over specifieke thema's, zoals de toeslagenaffaire: *'Aandacht voor problematiek burgers, bijvoorbeeld Afhandeling van Toeslagenaffaire; Groningen problemen in de nasleep gaswinning.'* of onderwijs: *'De staat van het onderwijs als gevolg van bewust overheidsbeleid.'*, *'Mismanagement op de gebieden van onderwijs, energie, migratie en Defensie/veiligheid.'*

Ook de aanpak van corona door de regering is bij sommige Nederlanders een reden tot zorgen:
'De transparante informatie die de overheid geeft. Met corona heb ik toch wel geleerd dat die informatie heel wat meer gekleurd is door geld dan ik zou hopen.'

Politieke onrust
Nederlanders die zich in deze categorie bevinden, maken zich onder andere zorgen over de opkomst en invloed van bepaalde politieke partijen:
'Opkomst van partijen die de rechtstaat niet belangrijk vinden zowel in Nederland als in Europa en Amerika.' 'Politieke partijen die grensoverschrijdende gevallen niet durven aanpakken of in de doofpot willen stoppen.'
Populisme en verharding van de politiek zien ze ook als zorgwekkend voor de nationale veiligheid:
'Populistische partijen, en het vertekend populaire beeld dat zij verkondigen, binnen Nederland en Europa.'
'De politieke verharding van het debat. Het geen respect hebben voor elkaar.'

C. Overzicht uitgevraagde gebeurtenissen

1. **Overstromingen** (bijvoorbeeld vanuit zee of een rivier, of het doorbreken van dijken)
2. **Extreem weer** (zoals een zware storm, een hittegolf, gladheid door ijzel, sneeuwstorm)
3. **Natuurbrand** (zoals een bosbrand of een heidebrand)
4. **Aardbeving**
5. **Milieuramp of een chemisch incident** (zoals een olieramp, een ongeval met chemische bedrijven, lekkage van chemicaliën in water, in de bodem, en in het grondwater)
6. **Infectieziekte (bij mens en dier)** (zoals een virus of besmetting door bacteriën bij veel mensen of dieren die de gezondheid van mensen of dieren bedreigt)
7. **Stralingsongeval** (zoals een ongeluk in een kerncentrale waarbij radioactief materiaal vrijkomt)
8. **Transportongeval** (zoals een ernstig ongeluk op het spoor of op de weg, in de scheepvaart of met een vliegtuig)
9. **Het stoppen van vitale processen** (zoals langdurig geen elektriciteit, geen gas, geen drinkwater, geen internet of telefoon)
10. **Cyberdreigingen** (inbreken in essentiële computersystemen. Dit zorgt voor digitale aanvallen op organisaties en het verstoren van noodzakelijke voorzieningen, zoals energie, water of ons betalingssysteem, of de diefstal van staatsgeheimen, persoonsgegevens en intellectueel eigendom)
11. **Spanningen tussen bevolkingsgroepen** (bijvoorbeeld door het opnemen van meer vluchtelingen of migranten, de inburgering van deze groepen, grotere verschillen en toegenomen spanningen tussen verschillende bevolkingsgroepen, wat tot geweld kan leiden)
12. **Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat** (bijvoorbeeld door het verspreiden van desinformatie, het bemoeien met onze democratie door buitenlandse staten met als doel onze democratie te verstoren)
13. **Terrorisme** (bijvoorbeeld door aanslagen gedaan door mensen met andere ideeën of een ideologie zoals jihadisme of rechtsextremisme)
14. **Extremisme** (zoals geweld en wetsovertredingen van linksextremisten en rechtsextremisten, radicale moslims, asielrechtenextremisten en van dierenrechtenextremisten)
15. **Geopolitieke dreigingen** (dreigingen tussen landen, zoals de dreiging van oorlog, internationale conflicten en toenemende spanningen tussen grote, machtige landen)
16. **Economische bedreigingen** (financiële bedreigingen, bijvoorbeeld hoge werkloosheid, grote financiële instellingen die niet meer kunnen bestaan door te hoge schulden, oplopende staatsschuld of het instorten van de beurs)
17. **Georganiseerde criminaliteit** (bijvoorbeeld burgers of bedrijven die crimineel geld witwassen of frauderen met vastgoed, wietplantages, cocaïnehandel of XTC-labs)

D. Overzicht waarschijnlijkheid gebeurtenissen

Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je vindt dat ze zicht voordoet

	Voorjaar 2019*		Voorjaar 2021		Najaar 2021		Voorjaar 2022
1	Cyberdreigingen	1	Infectieziekte (bij mens en dier)	1	Georganiseerde criminaliteit	1	Cyberdreigingen
2	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	2	Georganiseerde criminaliteit	2	Cyberdreigingen	2	Georganiseerde criminaliteit
3	Terrorisme	3	Cyberdreigingen	3	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	3	Extreem weer
4	Extreem weer	4	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	4	Infectieziekte (bij mens en dier)	4	Infectieziekte (bij mens en dier)
5	Extremisme	5	Extremisme	5	Extreem weer	5	Geopolitieke dreigingen
6	Transportongeval	6	Extreem weer	6	Extremisme	6	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
7	Economische bedreigingen	7	Terrorisme	7	Terrorisme	7	Extremisme
8	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	8	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	8	Ongewenste inmenging, beïnvloeding van democratische rechtsstaat	8	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat
9	Infectieziekte (bij mens en dier)	9	Natuurbrand	9	Overstromingen	9	Economische bedreigingen
10	Natuurbrand	10	Economische bedreigingen	10	Economische bedreigingen	10	Terrorisme
11	Milieuramp of een chemisch incident	11	Transportongeval	11	Natuurbrand	11	Natuurbrand
12	Overstromingen	12	Milieuramp of een chemisch incident	12	Transportongeval	12	Overstromingen
13	Geopolitieke dreigingen	13	Geopolitieke dreigingen	13	Milieuramp of een chemisch incident	13	Transportongeval
14	Het stoppen van vitale processen	14	Het stoppen van vitale processen	14	Geopolitieke dreigingen	14	Milieuramp of een chemisch incident
15	Aardbeving	15	Overstromingen	15	Het stoppen van vitale processen	15	Het stoppen van vitale processen
16	Stralingsongeval	16	Aardbeving	16	Aardbeving	16	Aardbeving
17		17	Stralingsongeval	17	Stralingsongeval	17	Stralingsongeval

*Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd

E. Overzicht ernst gebeurtenissen

Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving?

	Voorjaar 2019*		Voorjaar 2021		Najaar 2021		Voorjaar 2022
1	Terrorisme	1	Infectieziekte (bij mens en dier)	1	Het stoppen van vitale processen	1	Het stoppen van vitale processen
2	Stralingsongeval	2	Stralingsongeval	2	Terrorisme	2	Stralingsongeval
3	Extremisme	3	Terrorisme	3	Stralingsongeval	3	Geopolitieke dreigingen
4	Het stoppen van vitale processen	4	Het stoppen van vitale processen	4	Infectieziekte (bij mens en dier)	4	Cyberdreigingen
5	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	5	Geopolitieke dreigingen	5	Geopolitieke dreigingen	5	Terrorisme
6	Infectieziekte (bij mens en dier)	6	Cyberdreigingen	6	Extremisme	6	Infectieziekte (bij mens en dier)
7	Cyberdreigingen	7	Extremisme	7	Overstromingen	7	Economische bedreigingen
8	Milieuramp of een chemisch incident	8	Milieuramp of een chemisch incident	8	Cyberdreigingen	8	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat
9	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	9	Economische bedreigingen	9	Milieuramp of een chemisch incident	9	Extremisme
10	Geopolitieke dreigingen	10	Overstromingen	10	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	10	Overstromingen
11	Overstromingen	11	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	11	Economische bedreigingen	11	Milieuramp of een chemisch incident
12	Economische bedreigingen	12	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	12	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	12	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
13	Extreem weer	13	Georganiseerde criminaliteit	13	Georganiseerde criminaliteit	13	Georganiseerde criminaliteit
14	Aardbeving	14	Extreem weer	14	Extreem weer	14	Extreem weer
15	Natuurbrand	15	Natuurbrand	15	Aardbeving	15	Aardbeving
16	Transportongeval	16	Aardbeving	16	Natuurbrand	16	Natuurbrand
17		17	Transportongeval	17	Transportongeval	17	Transportongeval

*Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd

F. Overzicht zorgen om gebeurtenissen

Kies nu maximaal vijf gebeurtenissen (in 2019, 2021 3 gebeurtenissen) waar jij je de meeste zorgen om maakt

	Voorjaar 2019*		Voorjaar 2021		Najaar 2021		Voorjaar 2022
1	Terrorisme	1	Infectieziekte (bij mens en dier)	1	Het stoppen van vitale processen	1	Cyberdreigingen
2	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	2	Terrorisme	2	Terrorisme	2	Geopolitieke dreigingen
3	Extremisme	3	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	3	Stralingsongeval	3	Het stoppen van vitale processen
4	Cyberdreigingen	4	Cyberdreigingen	4	Infectieziekte (bij mens en dier)	4	Infectieziekte (bij mens en dier)
5	Extreem weer	5	Extremisme	5	Geopolitieke dreigingen	5	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
6	Economische bedreigingen	6	Economische bedreigingen	6	Extremisme	6	Economische bedreigingen
7	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	7	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	7	Overstromingen	7	Terrorisme
8	Infectieziekte (bij mens en dier)	8	Extreem weer	8	Cyberdreigingen	8	Extremisme
9	Milieuramp of een chemisch incident	9	Het stoppen van vitale processen	9	Milieuramp of een chemisch incident	9	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat
10	Het stoppen van vitale processen	10	Georganiseerde criminaliteit	10	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	10	Georganiseerde criminaliteit
11	Overstromingen	11	Milieuramp of een chemisch incident	11	Economische bedreigingen	11	Extreem weer
12	Geopolitieke dreigingen	12	Geopolitieke dreigingen	12	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	12	Milieuramp of een chemisch incident
13	Transportongeval	13	Overstromingen	13	Georganiseerde criminaliteit	13	Overstromingen
14	Stralingsongeval	14	Natuurbrand	14	Extreem weer	14	Stralingsongeval
15	Natuurbrand	15	Stralingsongeval	15	Aardbeving	15	Natuurbrand
16	Aardbeving	16	Transportongeval	16	Natuurbrand	16	Transportongeval
17		17	Aardbeving	17	Transportongeval	17	Aardbeving

*Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd

G. Overzicht zorgen om gebeurtenissen persoonlijk

Hoeveel zorgen maak jij je op dit moment over de veiligheid van jezelf en je familie en vrienden door onderstaande gebeurtenissen?

	Voorjaar 2019*		Voorjaar 2021		Najaar 2021		Voorjaar 2022
1	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	1	Infectieziekte (bij mens en dier)	1	Infectieziekte (bij mens en dier)	1	Geopolitieke dreigingen
2	Terrorisme	2	Stralingsongval	2	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	2	Infectieziekte
3	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	3	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	3	Extremisme	3	Cyberdreigingen
4	Extremisme	4	Extremisme	4	Georganiseerde criminaliteit	4	Transportongeval
5	Aardbeving	5	Terrorisme	5	Terrorisme	5	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat
6	Economische bedreigingen	6	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	6	Transportongeval	6	Economische bedreigingen
7	Extreem weer	7	Geopolitieke dreigingen	7	Aardbeving	7	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
8	Stralingsongeval	8	Economische bedreigingen	8	Overstromingen	8	Extremisme
9	Cyberdreigingen	9	Milieuramp of een chemisch incident	9	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	9	Het stoppen van vitale processen
10	Transportongeval	10	Cyberdreigingen	10	Economische bedreigingen	10	Georganiseerde criminaliteit
11	Milieuramp of een chemisch incident	11	Het stoppen van vitale processen	11	Milieuramp of een chemisch incident	11	Terrorisme
12	Geopolitieke dreigingen	12	Extreem weer	12	Het stoppen van vitale processen	12	Extreem weer
13	Infectieziekte (bij mens en dier)	13	Georganiseerde criminaliteit	13	Extreem weer	13	Stralingsongeval
14	Overstromingen	14	Aardbeving	14	Cyberdreigingen	14	Milieuramp of een chemisch incident
15	Het stoppen van vitale processen	15	Overstromingen	15	Geopolitieke dreigingen	15	Aardbeving
16	Natuurbrand	16	Natuurbrand	16	Natuurbrand	16	Overstromingen
17		17	Transportongeval	17	Stralingsongeval	17	Natuurbrand

*Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd

H. Overzicht voorkomen risico’s en dreigingen door overheid

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

	Voorjaar 2021		Najaar 2021		Voorjaar 2022
1	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	1	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	1	Georganiseerde criminaliteit
2	Georganiseerde criminaliteit	2	Extremisme	2	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
3	Cyberdreigingen	3	Georganiseerde criminaliteit	3	Cyberdreigingen
4	Extremisme	4	Cyberdreigingen	4	Extremisme
5	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	5	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	5	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat
6	Economische bedreigingen	6	Terrorisme	6	Economische bedreigingen
7	Infectieziekte (bij mens en dier)	7	Economische bedreigingen	7	Aardbeving
8	Terrorisme	8	Aardbeving	8	Infectieziekte (bij mens en dier)
9	Aardbeving	9	Infectieziekte (bij mens en dier)	9	Het stoppen van vitale processen
10	Milieuramp of een chemisch incident	10	Extreem weer	10	Politieke dreigingen
11	Extreem weer	11	Overstromingen	11	Milieuramp of een chemisch incident
12	Geopolitieke dreigingen	12	Milieuramp of een chemisch incident	12	Terrorisme
13	Het stoppen van vitale processen	13	Het stoppen van vitale processen	13	Extreem weer
14	Natuurbrand	14	Geopolitieke dreigingen	14	Overstromingen
15	Stralingsongeval	15	Natuurbrand	15	Natuurbrand
16	Overstromingen	16	Transportongeval	16	Stralingsongeval
17	Transportongeval	17	Stralingsongeval	17	Transportongeval

Risico- en crisisbarometer

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KvK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl